

אהת שאלתי

למדתי נענית ונהנית
בתחבולות תעשה... – לפרשת מקץ

לאחר שסיים לפתור את חלום פרעה, המשיך יוסף באמירה נוספת, שבמבט ראשון נראית כ"חריגה" מבקשת פרעה. פרעה סיפר לו על חלומו ואמר: "וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אֹתוֹ" (מא, טו). בפשטות פרעה רק ביקש ממנו פתרון לחלומו המשונה. לאחר שיוסף פתר את החלום, הוסיף גם ייעוץ כיצד לפעול, ואמר לפרעה: "וְעַתָּה יָרָא פְרֹעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וְיִשְׁתַּחֲוֶה עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם" (מא, לג).

יוסף התבקש לפתור את חלום פרעה, ואכן עשה זאת בהצלחה רבה, בצורה מרשימה. מעבר לכך, הוא לא התבקש לחוות את דעתו או לייעץ לפרעה. נשאלת השאלה, מדוע עשה זאת? מדוע ראה לנכון לייעץ לו, אף שלא התבקש?

חלק מפתרון החלום

הרמב"ן מבאר בפשטות שיוסף ראה זאת כחלק מהחלום. בהמשך לפתרונו אמר: "וְעַתָּה יָרָא פְרֹעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וְיִשְׁתַּחֲוֶה עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם", כרוצה לומר: עליך למנות אחראי לתפעול. יוסף לא ראה זאת כעצה נוספת, אלא כחלק מפתרון החלום.

באופן דומה ביאר החיד"א (בספרו נחל קדומים) והוסיף שלאחר החלום הראשון כתוב 'וַיִּיקַץ פְּרֹעָה, וַיִּישָׁן וַיִּחְלֹם שְׁנִיתוֹ' (מא, ד-ה), כלומר היה זה המשך החלום, ועל כך אמר לו יוסף: 'וְעַתָּה', אפתור לך את החלום של 'וַיִּיקַץ'. יוסף ראה את זה כחלק מהחלום ופתרונו, לכן הוסיף: 'יָרָא פְרֹעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם', כאומר: עליך להקיץ מהשינה, להבין את המצב ולהיערך כראוי למציאות החדשה. עליך למצוא בהקדם 'איש נבון וְחָכָם', שיציל את מצרים מרעב.

יוסף רצה שדבריו יתקבלו ללא עוררין

המגיד מדובנא תירץ שאלה זו בדרך משל: משל למלך שחלה ומצבו הלך והחמיר. טובי הרופאים כבר "הרימו ידיים". בעוד המלך מתייסר ו"סופר את השעות" הגיע רופא זוטר, שהיה בטוח שבידו המזור למחלת המלך. אולם הוא ידע שכשיביע את דעתו, יתנגדו לו כל הרופאים ה"בכירים" ויבטלו את דבריו.

על כן נקט הרופא הזוטר ב"ערמה". הוא פנה למלך ואמר: בידי צמחי מרפא שיביאו לרפואתך, אך איני יודע איך לרקוח אותם. אני מניח שיש לך מומחה שמבין בתחום זה, שיידע לרקחם כראוי, כדי שניתן יהיה להשתמש בהם כתרופה. כך הבטיח הרופא הזוטר שלא יגרע מכבודם של הרופאים, ובמקביל נסללה הדרך לרפואת המלך.

באותה מידה חשש יוסף מחרטומי מצרים ויועצי פרעה, שמא מתוך קנאה בו, ינסו להמעיט בפתרונו וילעגו לו. יוסף סבר שהם יבטלו את דבריו ויזלזלו בהם, לכן אמר למלך: לאחר שגיליתי לך את פתרון החלום, נותר לך רק למצוא מבין הסובבים אותך 'איש נבון וְחָכָם', שינהל את המערכת. בכך השיג יוסף את הסכמתם לפתרונו. רבים מהחרטומים סברו שהם עונים על הקריטריון הבסיסי והרי איש מהם לא יתנגד לאפשרות שימונה לתפקיד הנכבד והמשמעותי.

דברי יוסף התקבלו

ואכן משסיים יוסף את דבריו ו'יִיטב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרֹעָה', ולא פחות חשוב מכך, 'וּבְעֵינֵי כָל עַבְדָּיו', גם הם ללא יוצא מהכלל הסכימו לפתרונו של יוסף. בדרך זו נוצרה אהדה ותמיכה לפתרונו של יוסף בקרב החרטומים, וכמובן שסלל את דרכו, על אף שלא התכוון לכך מלכתחילה, לתפקיד הבכיר בארמון פרעה.

על התמודדות שכזו אמר שלמה המלך "כִּי בְּתַחְבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מִלְחָמָה וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ" (משלי כד, ו). לכל אדם יש התמודדויות רבות בחייו. יש לדעת כיצד להתנהל ולפעול בחכמה ובתבונה.